

Макаренко Лариса Олександрівна

к.ю.н., старший науковий співробітник

Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

ПИТАННЯ ДІАЛОГУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТА ПРАВОВИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ

Право, правові системи існують і розвиваються в певному часовому і просторовому вимірах, і без цих параметрів не можуть розглядатися. Просторові параметри є невід'ємним елементом правових систем: вони розвиваються на певній території – на землі, воді, в повітрі, космосі й навіть у віртуальному просторі. Наявність державно-правових феноменів обумовлена їх розміщенням у просторі. Світ складається з багатьох держав, кожна з яких має свою територію, власну політику та правову систему, обумовлені своєю історією, географічним положенням, релігією, національними звичаями, світоглядом, ментальністю [1, с. 37].

Просторові параметри є загальними, характерними як для природи, так і для суспільства та мислення. Державно-правові феномени не складають виключення, більше того, належність просторовим параметрам є невід'ємним елементом права [2, с. 4].

Складність людського існування, полягає в тому, що воно відбувається одночасно в кількох вимірах: у природному, або вітальному, в соціумному, культурному, політичному, правовому [3, с. 12]. Природно-органічне існування поєднується з соціальним, тобто життям у економічній, політичній, правовій, релігійній, науковій та інших суспільних сферах, і життям духовним, що є втіленням культури.

Культура є особливим рівнем соціального простору і створює поле і спосіб спілкування, в якому формується кожне окреме суспільство зі своєю власною внутрішньою структурою, яка відрізняє його від інших суспільств. Протягом усього життя людина живе в світі культури, через яку вона формується та освоює принципи побудови навколишнього світу і свого місця в ньому [4, с. 9].

Немає жодної людини, яка б існувала в одній сфері і була б абсолютно чужа іншій. Кожна людина одночасно перебуває в середині цивілізації, і культури, в просторі єдиного нормативно-ціннісного континууму [5, с. 171].

Сьогодення пов'язує в єдиний соціально-духовний вузол культуру (цінності життя), історію (долю народу) та націю (історичну особистість народу). Культура трансформує історичний досвід у цінності життя, творчості, духу, соціальних значень, ідеалів, ієрархії людських якостей, формування світу людини за вимірами блага, правди, краси.

Перехід до нового рівня світоглядної культури третього тисячоліття є досить складним процесом. Починається він з групи людей, які є носіями нової світоглядної культури, що викликає в їхніх душах відповідний резонанс. В умовах поширення в суспільстві інших цінностей цей резонанс можливий саме в людей, в яких ці цінності мають високий духовний вимір, і при виникненні соціальної необхідності такі люди активізуються, відчуваючи моральну відповідальність за своє суспільство, державу [6, с. 174].

Формування особистості в суверенній Українській державі – це не просто абстрактне поняття, а складний і довготривалий процес становлення, вдосконалення та реалізації особистості в суспільстві, з урахуванням особливостей природи й менталітету української нації, що впливає на відродження суспільства в цілому.

Сьогодні необхідним є вихід на нові рівні розвитку у всіх сферах життєдіяльності підрастаючого покоління, особливо у соціальній сфері, з метою формування духовності, активного ставлення до навколишньої дійсності, умінь користуватися визначальними

надбаннями демократичного суспільства. Особливе значення надається вибору особистістю системи цінностей, характерних для українського народу, формуванню власних мотивів, інтересів та ідеалів, які забезпечували б участь підростаючого покоління у відродженні української державності, зміцненні її суспільно-економічних відносин.

В аспекті соціально-культурних властивостей правового простору, важливо зазначити, що в умовах взаємної інтеграції правових систем сучасних держав повинна поступово складатися єдина правова культура в межах регіонів та континентів, а також створюватися правові підвалини для формування світового співтовариства.

Взаємовплив правових систем є постійним елементом в історії держав. Зокрема, правові системи європейських держав мають спільне коріння, що походить від християнської культури. Національні правові системи більшості європейських держав формувалися саме на основі християнського світосприйняття; релігійна єдність приводила до схожості правових систем; склалася спільність засадничих поглядів на державу, суспільство і право; і, зокрема, загальна в суттєвих рисах правова культура.

Необхідність діалогу правових систем і правових культур обумовлена неминучістю співіснування сучасних цивілізацій, що з плином часу стає більш очевидним враховуючи те, що замкнутість існування правових сімей та правових систем, що їх складають, призводить до застою, в результаті чого їх подальший розвиток ускладнюється багатьма проблемами, оскільки вони не відповідають потребам та інтересам сучасного суспільства. Вихід за межі національного бачення права, примат загальнолюдських цінностей в розвитку цивілізації та її правової складової стає головною вимогою в розвитку сучасного суспільства. Таким чином, сучасний світ характеризується зростаючою тенденцією до інтеграційних та глобалізаційних процесів шляхом взаємодії правових систем[7, с. 128-129].

Отже, ідея єдиного світового цивілізаційного простору включає універсальний культурний фактор, той рівень розвитку країн, який потребує їх інтеграції у світове співтовариство. Однією з умов інтеграції в цивілізований простір є духовність суспільства, такий її стан, який робить пануючими саме загальнолюдські цінності.

Держава має здійснювати свою діяльність з урахуванням культурного простору своєї країни, її традицій, звичаїв, навіть, тоді, коли вони потребують певного корегування чи відмови від них. Зокрема, економічні й соціальні відносини не існують поза культурним простором, заснованим на особливостях національної культури, релігії, традиції.

Список використаних джерел

1. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Середовище права та формування правових систем сучасності // Право України. – 2003. - № 12.
2. Сигалов К.Е. Вектор права // История государства и права. – 2007. - № 6.
3. Оніщенко Н.М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми реалії, перспективи: Монографія / Відп. ред. академік НАН України Ю.С. Шемшученко. – К.: ТОВ «Вид-во Юридична думка», 2008.
4. Правовий звичай як джерело українського права IX-XIX ст. / За ред. І. Б. Усенка. – К.: Наукова думка, 2006.
5. Бачинин В.А. Морально-правовая философия. – Х.: Консум, 2002.
6. Журавський В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.
7. Бехруз Х. Сравнительное правоведение: Учебник для вузов. – О.: Феникс. – М.: ТрансЛит, 2008.